

А.О. Шуліко, к.е.н., доц.

Ужгородський національний університет

МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ХЕДЖУВАННЯ ТОВАРНИМИ ДЕРИВАТИВАМИ

Автор розглядає проблеми та пропонує шляхи удосконалення методики бухгалтерського обліку операцій хеджування товарними деривативами. Актуальність даної теми зумовлена тим, що за сучасних умов економіко-правового розвитку України необхідне подальше вдосконалення методики бухгалтерського обліку, а особливо такої невисвітленої її частини, як облік операцій хеджування товарними деривативами. Методологією дослідження є вивчення й узагальнення методів обліку операцій з товарними деривативами за національними та міжнародними стандартами. Основним результатом дослідження є пропозиції щодо удосконалення методики бухгалтерського обліку операцій хеджування товарними деривативами.

***Ключові слова:** товарний дериватив; методика обліку; фінансовий інструмент; хеджування.*

Постановка проблеми. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій обумовлюється пристосованістю до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Він дає можливість більш точно та достовірно вести облік деривативів на підприємствах та організаціях, що є позитивним для економіки України за умов переходу до ринкової економіки.

Деривативи розглядаються як позабалансові інструменти і, відповідно, обліковуються на позабалансових рахунках до дати їх виконання, що не є виключенням для товарних деривативів, які укладаються, згідно з чинним законодавством, на товарних біржах та обліковуються на підприємствах та організаціях.

Проблеми практичного впровадження та функціонування товарних деривативів тісно пов'язані з бухгалтерським обліком і потребують не лише чіткого знання принципів, методів і процедур ведення облікової роботи та складання фінансової звітності щодо цієї діяльності, але і постійного вдосконалення методів обліку та шляхів його організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленням обліково-аналітичного забезпечення операцій з деривативами здійсн. © А.О. Шуліко, 2015 вчені-економісти, як: Г.І. Андреева, К.В.

Бойко, І.М. Бурденко, С.Ф. Голов, І.К. Дрозд, В.С. Здреник, С.Я. Зубілевич, Я.Ю. Крамаренко, Л.О. Примостка, М.В. Сільченко та інші.

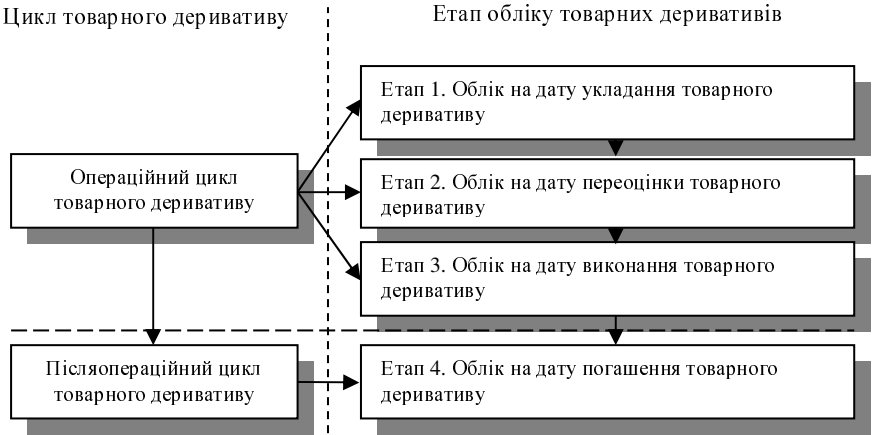
Вагомий внесок у вирішення проблем теорії і практики операцій з деривативами зробили також зарубіжні вчені-економісти: С.Б. Акеліс, А.І. Акмаєв, Б.І. Альохін, Л.А. Бернстайн, Ю.В. Бородач, А.Н. Буренін, С.Вайн, І.В. Ворошилова, В.А. Галанов, Г.Дефоссе, У.Едвардес, А.Елдер, А.А. Ерліх, К.В. Іванова, В.В. Капітоненко, Р.У. Колб, М.В. Кузнецов, Д.Д. Мерфі, Е.Л. Найман, К.Редхед, М.С. Томсетт та інші.

Проте подальшого розвитку, удосконалення й уніфікації потребують не лише теоретичні питання застосування та здійснення операцій з деривативами, але й практичні питання їх обліку.

Вивчення проблематики обліку похідних фінансових інструментів на балансових та позабалансових рахунках було здійснено вітчизняним дослідником В.С. Здреником у дисертаційному дослідженні «Облік і контроль операцій з похідними фінансовими інструментами». Автор стверджує, «... що необґрунтованим є відображення господарських операцій з похідними фінансовими інструментами на позабалансовому рахунку 03 «Контрактні зобов'язання», тому що зобов'язання за похідними фінансовими інструментами не є умовними, оскільки у строкових контрактах прописані як термін здійснення платежів, так і сума» [2, с. 9]. Слід зазначити, що похідні фінансові інструменти відображаються на рахунку 03 «Контрактні зобов'язання» не тому, що є умовними, а тому, що на дату укладання похідного фінансового інструменту (форвардного контракту, ф'ючерсного контракту чи опціону) не виникає ні активів, ні зобов'язань, а лише укладається строкова двостороння угода, яка буде виконана у майбутньому або ліквідована шляхом укладання офсетної угоди у випадку ф'ючерсного контракту чи опціону. Про позабалансовий характер строкових похідних фінансових інструментів свідчать і праці зарубіжних учених. Зокрема, Д.Ф. Маршалл зазначає, що хеджування здійснюється інструментами позабалансового характеру [4, с. 199].

Викладення основного матеріалу. Слід зазначити, що згідно з пропонованою методикою обліку товарних деривативів, на проміжку операційного циклу товарних деривативів їх необхідно обліковувати як позабалансові інструменти, а на проміжку післяопераційного циклу товарних деривативів, коли виникають взаємні зобов'язання за товарними деривативами, вони обліковуються як відповідні балансові позиції.

Відповідно до циклу товарного деривативу, облік операцій хеджування товарними деривативами здійснюється у чотири етапи (рис. 1).

Джерело: розробка автора

Рис. 1. Етапи організації обліку операцій хеджування товарними деривативами

З метою забезпечення більш чіткого обліку, а також з метою забезпечення користувачів бухгалтерською інформацією більш повними, достовірними та неупередженими даними бухгалтерського обліку, на нашу думку, необхідно здійснювати розподіл операцій з деривативами, які здійснюються з метою спекуляції, та операцій з деривативами, які проводяться з метою хеджування.

Оскільки від суб'єктів підприємницької діяльності під час укладання біржових та позабіржових форвардних контрактів, а також при укладанні ними позабіржових опціонів та біржових опціонів з боку покупця не вимагається внесення початкової та варіаційної маржі, а при укладанні ф'ючерсних контрактів та біржових опціонів з боку продавця внесення початкової та варіаційної маржі є обов'язковим, пропонується розрізняти маржинальні товарні деривативи та ординарні (звичайні) товарні деривативи. Також слід зазначити, що суб'єкти господарської діяльності, які здійснюють хеджування, можуть переслідувати стратегію підвищення ціни або навпаки – пониження [1, с. 37]. Різні стратегії хеджування впливають на методику бухгалтерського обліку товарних деривативів, укладених з метою хеджування, а тому потребують виділення.

Бухгалтерський облік операцій хеджування товарними деривативами на позабалансових рахунках ведеться простою системою, за якою записи про утворення прав та зобов'язань у разі укладення товарних деривативів на товарних біржах та їх припинення у разі виконання умов угоди чи розрахунку на умовну суму, згідно з попередньою домовленістю, проводяться лише на одному позабалансовому рахунку з вказуванням змісту і кількісно-вартісних показників операції [9, с. 187].

Згідно з чинним планом рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про наявність та рух зобов'язань по укладених деривативах, а також контролем за їх виконанням передбачений рахунок 03 «Контрактні зобов'язання».

З метою можливості зіставлення показників пропонується така *методика позабалансового обліку товарних деривативів*.

Для цього необхідно внести зміни до Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій на підприємстві організацій, а саме уточнити рахунок 03 «Контрактні зобов'язання». Необхідно відкрити такі субрахунки: 031 «Контрактні зобов'язання за форвардними контрактами», 032 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсними контрактами з метою хеджування», 033 «Контрактні зобов'язання за опціонами з метою хеджування», 034 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсними контрактами з метою спекуляції», 035 «Контрактні зобов'язання за опціонами з метою спекуляції», 036 «Справедлива вартість контрактних зобов'язань»

На позабалансовому рахунку 031 «Контрактні зобов'язання за форвардними контрактами» ведеться облік по форвардам, які укладаються підприємством з метою страхування від несприятливих цінових змін, тобто хеджування.

На позабалансовому рахунку 032 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсними контрактами з метою хеджування» ведеться облік по ф'ючерсам, які укладаються підприємством з метою страхування від несприятливих цінових змін, тобто хеджування.

На позабалансовому рахунку 033 «Контрактні зобов'язання за опціонами з метою хеджування» ведеться облік по опціонам, які укладаються підприємством з метою страхування від несприятливих цінових змін, тобто хеджування.

На позабалансовому рахунку 034 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсними контрактами з метою спекуляції» ведеться облік по ф'ючерсам, які укладаються підприємством з метою одержання прибутку від торгівлі такими ф'ючерсами, тобто спекуляції.

На позабалансовому рахунку 035 «Контрактні зобов'язання за опціонами з метою спекуляції» ведеться облік по опціонам, які укладаються підприємством з метою одержання прибутку під торгівлі такими опціонами, тобто спекуляції.

На позабалансовому рахунку 036 «Справедлива вартість контрактних зобов'язань» ведеться облік справедливої вартості контрактних зобов'язань, які укладаються підприємством з метою відображення справедливої вартості контрактних зобов'язань.

На позабалансовому рахунку 037 «Інші контрактні зобов'язання» ведеться облік інших контрактних зобов'язань, які не знайшли свого відображення в інших субрахунках рахунка 03 «Контрактні зобов'язання».

Така деталізація на субрахунках бухгалтерського обліку дозволить отримувати більш чітку інформацію про укладені деривативи на підприємстві.

При цьому пропонується здійснювати облік контрактної вартості товарних деривативів за кредитом рахунків 031–033 із одночасним відображенням зазначеної вартості за дебетом рахунка 036 «Справедлива вартість контрактних зобов'язань» із подальшою його переоцінкою на кожну звітну дату з метою можливості відображення позитивної чи негативної різниці згорнутого сальдо по рахунку 03 «Контрактні зобов'язання». Крім того, протягом операційного циклу товарного деривативу відбувається формування і переоцінка балансової вартості товарних деривативів, укладених з метою хеджування. Причому, можуть виникати як активи за товарними деривативами у випадку сприятливого цінового коливання, так і зобов'язання за товарними деривативами у випадку несприятливих змін. Тому, вважаємо за необхідне запровадити в план рахунків бухгалтерського обліку такі балансові рахунки.

Рахунок 141 «Довгострокові активи за товарними деривативами» призначений для обліку наявності та руху фінансових активів за товарними деривативами, в тому числі укладених з метою хеджування, виконання яких відбудеться протягом періоду більше одного року. За дебетом рахунка відображаються витрати на придбання товарних деривативів, а також позитивна маржинальна різниця для маржинальних товарних деривативів. За кредитом рахунка відображається списання вартості деривативу внаслідок поставки базового активу або укладання офсетної угоди, а також списання позитивної маржинальної різниці на довгострокові зобов'язання за товарними деривативами для маржинальних товарних деривативів.

Аналітичний облік ведеться за видами строкових контрактів, контрагентами та строками їх дії.

Рахунок 353 «Поточні активи за товарними деривативами» призначений для обліку наявності та руху фінансових активів за товарними деривативами, в тому числі укладених з метою хеджування, виконання яких відбудеться протягом періоду менше одного року. За дебетом рахунка відображаються витрати на придбання товарних деривативів, а також позитивна маржинальна різниця для маржинальних товарних деривативів. За кредитом рахунка відображається списання вартості деривативу внаслідок поставки базового активу або укладання офсетної угоди, а також списання позитивної маржинальної різниці на поточні зобов'язання за товарними деривативами для маржинальних товарних деривативів. Аналітичний облік ведеться за видами строкових контрактів, контрагентами та строками їх дії.

Рахунок 686 «Зобов'язання за товарними деривативами» призначений для обліку наявності та руху зобов'язань за товарними деривативами, в тому числі укладених з метою хеджування, виконання яких відбудеться протягом періоду менше одного року. За дебетом рахунка відображається списання негативної маржинальної різниці на поточні активи за товарними деривативами, а також перерахування від'ємної варіаційної маржі. За кредитом рахунка відображаються збільшення зобов'язань за товарними деривативами внаслідок негативної маржинальної різниці. Аналітичний облік ведеться за видами строкових контрактів, контрагентами та строками їх дії.

Слід також зазначити, що доцільним є відкриття субрахунків другого порядку для обліку товарних деривативів залежно від мети укладання, а саме: до рахунка 353 «Поточні активи за товарними деривативами» відкрити рахунки третього порядку 3531 «Поточні активи за ординарними товарними деривативами» та 3532 «Поточні активи за маржинальними товарними деривативами», а також до рахунка 686 «Поточні зобов'язання за товарними деривативами» – рахунки третього порядку 6861 «Поточні зобов'язання за ординарними товарними деривативами» та 6862 «Поточні зобов'язання за маржинальними товарними деривативами».

Необхідно визначитись із фінансовим обліком доходів та витрат, які виникають під час здійснення операції з деривативами та супроводжують такі операції. Зауважимо, що з огляду на запропоновані зміни у П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», зміни внаслідок переоцінки або ризику, що хеджується, визнаються іншими доходами або іншими витратами звітного періоду. Також зазначимо

що для обліку доходів від операцій за деривативами взагалі відповідно до П(С)БО 15 «Дохід» та Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств, і організацій доцільним буде застосування рахунків 747 «Доходи від переоцінки товарних деривативів» та 748 «Доходи від операцій хеджування товарними деривативами», а для витрат відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» – 978 «Списання товарних деривативів» та 979 «Витрати від переоцінки товарних деривативів» із відкриттям відповідних субрахунків. Рахунок 747 «Доходи від переоцінки товарних деривативів» призначений для узагальнення інформації про доходи від дооцінки товарних деривативів, у тому числі укладених з метою хеджування. Рахунок 748 «Доходи від операцій хеджування товарними деривативами» призначений для узагальнення інформації про доходи, одержані від операцій ефективного хеджування товарними деривативами. Рахунок 978 «Списання товарних деривативів» призначений для узагальнення інформації про суми витрат, одержані від списання справедливої вартості товарних деривативів. Рахунок 979 «Витрати від переоцінки товарних деривативів» призначений для узагальнення інформації про суми витрат, одержані від уцінки товарних деривативів, у тому числі укладених з метою хеджування [3, 6–8].

Отже, узагальнюючи одержані пропозиції щодо вдосконалення бухгалтерського обліку операцій хеджування товарними деривативами, можна сформулювати модель відображення операцій хеджування товарними деривативами на балансових та позабалансових рахунках протягом операційного циклу.

Відповідно до запропонованого підходу на дату укладення товарного деривативу, після оформлення відповідної документації про наміри хеджування відбувається збільшення за кредитом позабалансових рахунків.

Зокрема, відбувається збільшення за кредитом рахунків 031 «Контрактні зобов'язання за форвардами», 032 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсними контрактами з метою хеджування» або 033 «Контрактні зобов'язання за опціонами з метою хеджування» на суму позабалансової первісної вартості товарного деривативу. Одночасно відбувається збільшення за дебетом позабалансового рахунка 036 «Справедлива вартість контрактних зобов'язань» на суму позабалансової справедливої вартості товарного деривативу. Зауважимо, що позабалансові первісна та справедлива вартість на дату укладання товарного деривативу завжди рівні.

Поряд із тим, згідно з запропонованою методикою, як у випадку дооцінки, так і у випадку уцінки, необхідно проводити взаємозалік за аналітичним обліком рахунків 144 «Довгострокові активи за

товарними деривативами» та 551 «Довгострокові зобов'язання за товарними деривативами» на дату переведення заборгованості з довгострокової в поточну, а також рахунків 353 «Поточні активи за товарними деривативами» та 686 «Поточні зобов'язання за товарними деривативами» на дату виконання товарного деривативу. Сума, одержана після проведення взаємозаліку за аналітичним обліком на дату переведення заборгованості з довгострокової в поточну, а також на дату виконання товарного деривативу складатиме балансову переоцінену вартість товарного деривативу.

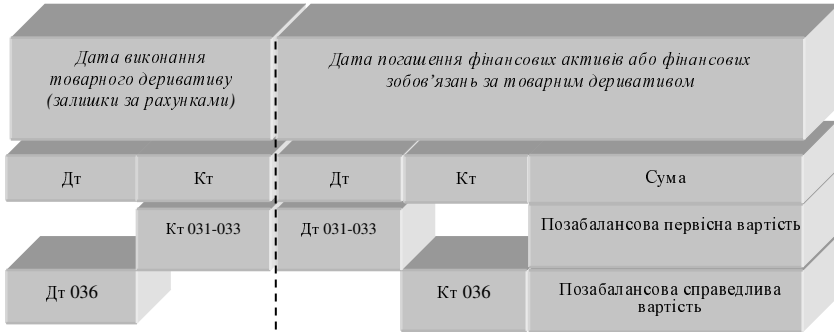
На дату виконання згорнute сальдо на кінець операційного циклу товарного деривативу за рахунком 03 «Контрактні зобов'язання» за аналітичними даними в розрізі видів товарних деривативів та стратегій хеджування буде містити інформацію про додатне або від'ємне значення зміни вартості об'єкта хеджування. Сальдо за рахунком 353 «Поточні активи за товарними деривативами» буде складатися з первісної та дооціненої вартості товарного деривативу. Сума дооціненої вартості товарного деривативу приносить додаткові економічні вигоди та складає додатний результат хеджування. Зазначена сума підлягає зарахуванню на розрахунковий рахунок Розрахунковою (кліринговою) палатою відповідної товарної біржі. Суми первісної та переоціненої вартості товарного деривативу підлягають списанню на дату погашення фінансових активів або фінансових зобов'язань за товарним деривативом.

При проведенні операцій хеджування маржинальними товарними деривативами, у випадку негативних цінових змін, може утворитися від'ємне значення операції хеджування у вигляді необхідності сплати негативної варіаційної маржі. В такому випадку зазначена сума буде обліковуватися на балансовому рахунку 686 «Поточні зобов'язання за товарними деривативами» до дати її погашення.

Наступним за операційним циклом, згідно з запропонованим розмежуванням, настає післяопераційний цикл, протягом якого відбуваються розрахунки за фінансовими активами та фінансовими зобов'язаннями, які виникли під час проведення операції хеджування. Протягом зазначеного періоду визначається коефіцієнт ефективності хеджування товарними деривативами та відбувається закриття рахунків.

Необхідно провести закриття субрахунків позабалансового обліку, зокрема за дебетом відкритих субрахунків 031 «Контрактні зобов'язання за форвардами», 032 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсними контрактами з метою хеджування» або 033 «Контрактні зобов'язання за опціонами з метою хеджування» на суму

позабалансової первісної вартості товарного деривативу, а також одночасно за кредитом позабалансового рахунка 036 «Справедлива вартість контрактних зобов'язань» на суму позабалансової справедливої вартості товарного деривативу (рис. 2).

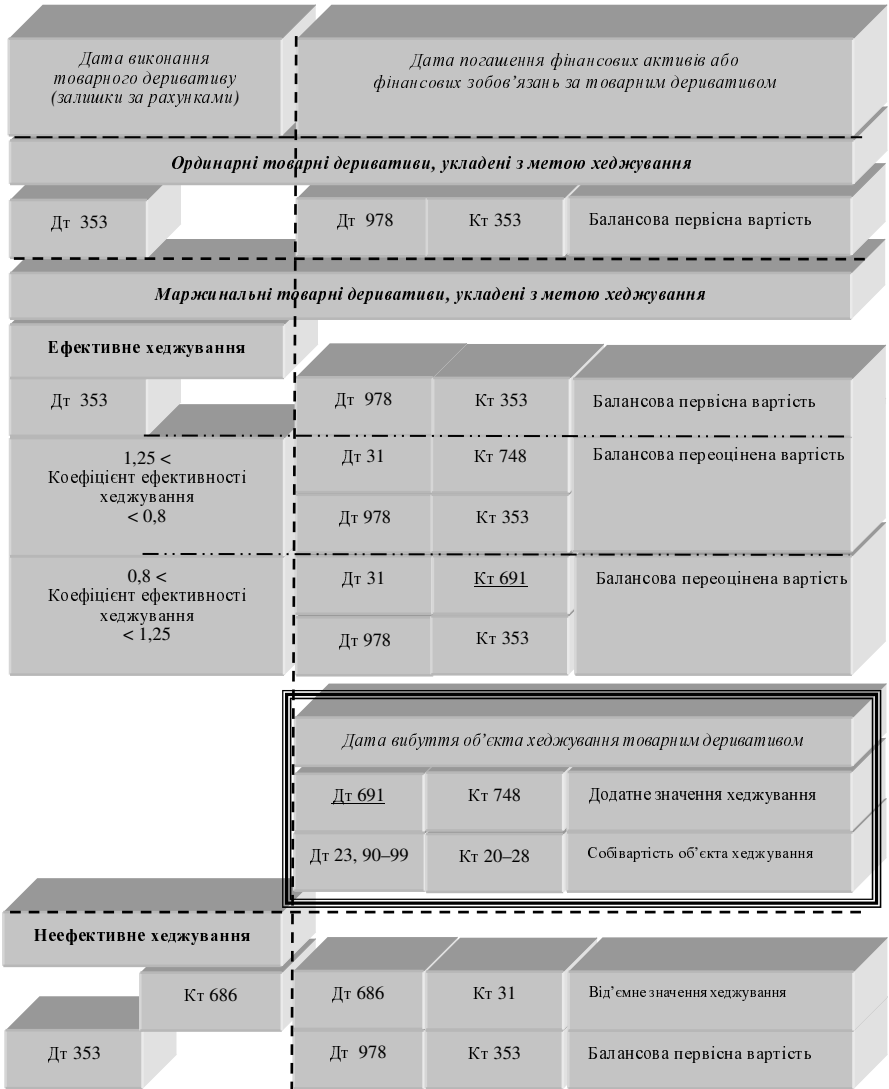

Джерело: розробка автора

Рис. 2. Модель відображення операцій хеджування на позабалансових субрахунках протягом післяопераційного циклу товарних деривативів

Крім того, на дату погашення фінансових активів або фінансових зобов'язань за товарним деривативом відбувається закриття балансних субрахунків 353 «Поточні активи за товарними деривативами» та 686 «Поточні зобов'язання за товарними деривативами» (рис. 3).

Закриття зазначених балансних рахунків відбувається залежно від виду товарного деривативу, а також залежно від необхідності внесення маржі, тобто здійснюється облік маржинальних чи ординарних товарних деривативів.

Джерело: розробка автора

Рис. 3. Модель відображення операцій хеджування на балансних рахунках протягом післяопераційного циклу товарних деривативів

За ординарними товарними деривативами не можуть бути одержані додаткові економічні вигоди у вигляді позитивної варіаційної маржі, а тому додаткових доходів зазначені похідні фінансові інструменти не приносять. На дату закриття ординарних товарних деривативів відбувається лише списання первісної балансової вартості товарного деривативу на рахунок 978 «Списання товарних деривативів». Позитивний чи негативний ефект від проведення операцій хеджування ординарними товарними деривативами визначається за позабалансовими субрахунками шляхом порівняння позабалансової початкової та позабалансової справедливої вартостей, тобто вартості об'єкта хеджування на початок операційного циклу і кінець післяопераційного циклу товарних деривативів, укладених з метою хеджування.

За маржинальними товарними деривативами можуть бути одержані додаткові економічні вигоди у вигляді позитивної варіаційної маржі, а тому зазначені похідні фінансові інструменти мають здатність приносити додаткові доходи. Тому, на дату закриття маржинальних товарних деривативів проводиться списання первісної балансової вартості товарного деривативу на рахунок 978 «Списання товарних деривативів», що відбувається одночасно з визнанням доходів від надходження грошових коштів або їх еквівалентів у вигляді позитивної варіаційної маржі.

Облік надходження грошових коштів або їх еквівалентів при вибутті фінансових активів за інструментом хеджування здійснюється з урахуванням коефіцієнта ефективності хеджування. При значенні коефіцієнта ефективності хеджування грошових потоків у межах 0,8–1,25 надходження грошових коштів або їх еквівалентів при вибутті фінансових активів за інструментом хеджування відображається одночасно зі збільшенням доходів майбутніх періодів. Якщо значення коефіцієнта ефективності хеджування грошових потоків виходить за межі 0,8–1,25, то надходження грошових коштів або їх еквівалентів при вибутті фінансових активів за інструментом хеджування відображається одночасно зі збільшенням інших доходів.

Деталізуючи запропонований підхід обліку операцій хеджування протягом циклу товарного деривативу, можна виділити такі господарські операції для відображення на рахунках бухгалтерського обліку, які використовуються для обліку операцій хеджування товарними деривативами (табл. 1) [5]:

Таблиця 1

Основні господарські операції

№ з/п	Операція	Кореспонденція	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Сплачено початкову маржу	141, 353	311
2	Сплачено від'ємну варіаційну маржу	551, 686	311
3	Отримано на розрахунковий рахунок додатну варіаційну маржу або премію опціону	311	748
4	Відображено збільшення додатної варіаційної маржі	141, 353	747
5	Відображено зменшення додатної варіаційної маржі	979	551, 686
6	Збільшення взаємозаліку заборгованостей з додатної та від'ємної варіаційної маржі при переведенні довгострокової заборгованості у поточну	551	141
7	Відображено поточні фінансові активи за довгостроковими фінансовими активами	353	141
8	Відображено поточні фінансові зобов'язання за довгостроковими фінансовими зобов'язаннями	551	686
9	Списано первісну вартість товарних деривативів	978	353
10	Відображено позабалансова первісна вартість форвардного контракту	X	031
11	Відображено позабалансову первісну вартість ф'ючерсного контракту для операцій з метою хеджування	X	032

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
12	Відображено позабалансову первісну вартість опціону для операцій з метою хеджування	X	033
13	Відображено справедливу вартість контрактних зобов'язань	036	X

Джерело: розробка автора

Висновки. В результаті дослідження було встановлено, що відповідно до операційного та післяопераційного циклу пропонується розрізняти такі етапи бухгалтерського обліку деривативів: облік на дату укладання товарного деривативу, облік на дату переоцінки

товарного деривативу, облік на дату виконання товарного деривативу та облік на дату погашення товарного деривативу. На кожному етапі обліку операцій хеджування товарними деривативами є свої особливості методики бухгалтерського обліку, які необхідно враховувати.

Відповідно до етапів операційного циклу товарних деривативів, розмежовується інформація про формування позабалансової первісної, переоціненої та справедливої вартості товарних деривативів, які обліковуються на позабалансових рахунках, а також первісної, переоціненої та справедливої вартості товарних деривативів, які обліковуються на балансових рахунках. Таке відображення інформації про формування позабалансової та балансової вартості дозволить одержувати повну інформацію про наявність та вартість як об'єктів хеджування, так і інструментів хеджування протягом операційного циклу товарних деривативів. Це, в свою чергу, створить підґрунтя для формування інформаційної бази аналітичного забезпечення операцій хеджування товарними деривативами.

Список використаної літератури:

1. *Дараган В.* Игра на бирже / *В.Дараган.* – М. : УРСС, 1997. – 232 с.
2. *Здреник В.С.* Бухгалтерський облік і контроль операцій з похідними фінансовими інструментами : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / *В.С. Здреник* ; ЖДТУ. –Ж., 2010. – 23 с.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
4. *Маршалл Д.Ф.* Финансовая инженерия: полное руководство по финансовым нововведениям : для студ. вузов, обуч. по экон. спец. / *Д.Ф. Маршалл, В.К. Бансал.* – М. : Инфра-М, 1998. – 784 с.
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затв. Наказом Міністерства фінансів України

- від 30.11.2001 № 559 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
 9. *Шуліко А.О.* Облік товарних деривативів / *А.О. Шуліко* // Вісник Ужгородського національного університету / Серія : Економіка. – 2003. – Вип. 13. – С. 186–191.

ШУЛІКО Андрій Олександрович – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Ужгородського національного університету.

Наукові інтереси:

- теоретичні основи обігу товарних деривативів;
- організація та методика бухгалтерського обліку та аналізу товарних деривативів.

Тел.: (050) 579–70–28.

E-mail: shuliko@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2015.